

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱԺՆՈՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ 30րդ տարեգրքի (1914 թվական—1915 թվական) բաժնորդացինք է 20 ֆրանկ. թիւերի և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանկ. ԿԱՆԽԻԿ՝ Արաբական Գրքերի և Զ ֆրանկ. թիւերի և Պարսկաստանի համար 1 ֆրանկ. Կամակ կամ դրամ զրկել այս հասցեով.

M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal Armenia
MARSEILLE (France)

Լ ՏԱՐԻ

1915 ԱՊՐԻԼ 14 ԴՆ.
(2.Տ. 1915 Ապրիլ 1)

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը եթէ հարկ համարի, համառոտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերադարձունել հրատարակուած ձեռագիրները: Ծանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Ծանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանդիմ կարծէ. 1 գլխագիրը 2 սանդիմ: Les annonces en français et en arménien sont reçues au bureau de la Rédaction: Place Alexandre-Labadié, 17

ԿՈՎԿԱՍՏԻ

ՀԱՅ ԿԱՄԱՐՈՐԵՐՈՒՆ
ՆԳԱՍՏՈՂ ԿՈՄԻՏԵ

COMITÉ DE SECOURS AUX VOLONTAIRES
ARMÉNIENS DU CAUCASE

Թիւրքահայաստանի մէջ կըստող հայ կամաւոր զինուորներուն օգնելու նպատակով՝ Մարտիլի մէջ կազմուած է «Կովկասի հայ կամաւորներուն նպաստող կոմիտէ» մը հետեւեալ անձերէն.

Առեկապետ՝

Մկրտիչ փորթուղախան.

Առեկապետ՝

Գարեգին Յովնանեան.

Գանձապահ՝

Գարեգին Շահլամեան.

Խորհրդակալներ՝

Թովհանէս Սահաթեան,

Թովհանէս Պալմեան,

Թովհանէս Կիւլէսեան,

Արշակ Թորոսեան.

Թղթակցութիւններ պէտք է զրկել Արմենիայի խմբագրութեան, ինչպէս նաև բոլոր նուէրներ Արմենիայի միջոցով կամ ուղղակի դան. ձապահի հասցէին (K. Chahlamian, Rue Longue des Capucins, N° 16. Marseille).

Կովկասի նպատակը պիտի ըլլայ Մարտիլի և Արտասահմանի բոլոր հայ գաղութներու մէջ նպաստներ հաւաքել և զրկել Թիֆլիս նոյն նպատակով կազմուած Ազգային Բիւրոյին:

Երբ կովկասի մէջ խմբուած հայ կամաւորներ կերթան իրենց անձ բոլորանուէր զոհել Թիւրքահայաստանի ազատութեան Ու. Գործին, արտասահման գտնուող հայեր պիտի կրնան այնչափ անսիրտ ու անտարբեր մնալ որ գէթ իրենց դան. ձէն մաս մը չնուիրեն այդ գործին իրենք ալ մասնակցած լինելու համար:

Ով որ հայ է, ով որ մարդ է և կը զղայ, թո՛ղ փութայ իր նպաստը հասցունել:

ԲՈՎԱՆ ԳԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նամակ Ալեքսի (Պոլի Պէլ Ապագե), — Հիւսիսէն ու մօտէն, մեր ներկայ կեանքէն. — Ռուսերէք պատերազմը եւ հայերը. — Հայ դիւցազնաւորի մը բազմաթիւ փորձեր. — Ռուս զօրաբանակի Թիւրքահայաստանի մէջ. — Երկուսն. — Տարտակելու ուժակածութիւն. — Ձիւղի ուժակածութիւն. — Ռուսերը արշաւող Ֆրանսական զօրաբանակը. — Թիւրքական լուրեր. — Գերմանական 6 մեծ նաւերը ակաւոնտար ընկղմուած. — Ձեռք տրուած լուրերը. — Մանափորձ եղիպտոսի սուլթանին վրայ. — Համեմատական պատերազմը. — Մանուշակներ. — Բանաւ թակտ (Չարի տունը աւրի):

ՆԱՄԱԿ ԱԼԵՔՍԻՆ

Սիւրի. Պէլ-Ապագե, 7 ապրիլ 1915.

Մենք հայերս, դժբաղդաբար Օսմանեան հպատակ և իբրեւ հայ հաւածուած ու ստիպուած լինելով գաղթել մեր մայր հայաստանէն, 6 տարի է ի վեր եկած ապաստանած ենք Ալեքսիի Պէլ-Ապագե քաղաքը: Այս երկար ժամանակի ընթացքում Ֆրանսական մեծ ազգի հայասեր կառավարութիւնը մեզ հնարաւորութիւն տուեր է այստեղ աշխատելու և յառաջանալու աւետարական ասպարէզին մէջ, որուն համար յանձնու երախտագարտ ենք և մենք ալ Ֆրանսան մեր հայրենիքի նման սիրած, և ընտրած ենք ապրիլ այս ազատ հողին վրայ քանի որ Թիւրքը բարբարոսաբար կը հալածէ մեզ գաղթել ի վեր իբրեւ աղացեղ և աղաւորներ ժողովուրդ մը և մենք ալ չենք ուզեր ծառայել մեր դարաւոր թշնամիի բանակին մէջ:

Կը ցաւինք սակայն գրելու հետեւալ տողերը: Ամիս ու կէս եղած է որ մեր առևտրական թղթակցութիւնները չենք ստանար ըստ էրբ գիմեցինք տեղիս փոստի տեսչին, մեզ պատասխանեց վերջնականապէս թէ «Չենք հասցէին եկած թղթակցութիւնները վար պիտի դուրսին»: Արդէն մեր հասցէին ուղղուած գրութիւններն են մեծաւ մասամբ փաղդիւռ և առևտրական նամակներ:

այնպէս որ խլուած ենք մեր առևտրական յարաբերութիւններէն, ինչ որ մեծապէս կը փնտէ մեզ: Բանիցս գիմեցինք ըրինք հարկ եղած տեղեր, մերժեցին մեզ տալ: Բայց որովհետեւ Գաշնակից մեծ տէրութիւնները մեր հայ ազգին հովանաւորող ճանչցուած են, մենք յոյս ունինք որ Ֆրանսիայի հայասեր կառավարութիւնը մեզ օսմանեան հպատակներ նկատելով այս ծայրայեղ միջոցին չպիտի գիմէ եթէ պաշտօնապէս իրեն բացատրուի որ մենք թէև օսմանեան հպատակ, բայց ազգով հայ ենք և հայ լինելունս համար է որ թիւրք կառավարութեան հալածութիւնը ու եկեր ապաստաններ և հաստատուել ենք Ֆրանսա, մեզ բարեկամ ու պաշտպան մեծ ազգի մը երկրին վրայ:

Եւ որովհետեւ մենք այստեղ Ալեքսիի մէջ գտնուած հայերէն լեզուին ներկայացնող պաշտօնական մարմին մը չունինք, Արմենիայի մէջ հրատարակութեան տալով այս տողեր՝ կը խնդրենք Ֆրանսայի մէջ գտնուող հայ ազգային պաշտօնական մարմիններէն և մասնաւորապէս մայրաքաղաքի հայոց եկեղեցիի հոգաբարձութեան և Հոգևոր Հովուութեան որ շնորհ ընեն հարկ եղած գիմումներն ընել կեդրոնական կառավարութեան մօտ, Ալեքսիի հայութիւնը այս տաղանդալի կացութենէն վերկելու համար: Արտով մեծ ծառայութիւն մը մատուցած պիտի լինին Ալեքսիական հայութեան և մեզ երախտագարտ պիտի թողուն:

Ս. Ա. ԳԱՍԵԱՆ եղբարք

ՀԵՌՈՒՆԻՆ ՈՒ ՄՈՏԵՆ

մեր ներկայ կեանքին

«Հարցում. — Հայերը երբ ոտքի բարձրանան»
«Պատասխան. — Նոր որ մեծամեծ ազգերի մէջ սկսուի կենաց և մահու պատերազմը»
«Հ. — Իսկ մինչև այն ժամանակ ինչ պիտի անեն հայերը»
«Պ. — Այս վարդապետաբանը իմաստասիրելով, նորա բովանդակութիւնը սրբութեամբ կատարեն և ոյժ տան...»

Երբ «Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» առաջին հրատարակութիւնը «Վարդապետաբան հայաստանի Ազատութեան» երեան եկաւ 1889ին, շատեր սկսեցին ծիծաղիլ թէ ինչպէս կարելի է որ մեծամեծ ազգերու մէջ կենաց և մահու պատերազմ սկսուի. թէ հայերուս մինչև այդ օրուսն ապաստել ժամանակ չունեինք պիտի լինի և թէ պէտք է արագ և շտապ դարձունելութեան սկսինք սաւանց երկար ապաստել պատրաստութեան և նպաստաւոր հանգամանքներու: Միևկողմ սրտեր կը ներկայացնէին ատոնք, որոնք սակայն ազգերու քաղաքական յարաբերութեանց և պատմութեան վրայ տեղեկութիւն չունէին և չէին կրնար տեսնալ փորձառու գործիչներու հետաւեալ նպատակը:

Սակայն, այսօր, վարդապետաբանի հրատարակութիւնէն 25 տարիներ յետոյ, «մեծամեծ ազգերի մէջ կենաց և մահու պատերազմը» իրականութիւն է, և նոյնպէս իրականութիւն է «Հայերուս ոտքի բարձրանալը», միայն թէ... առանց բաւականաչափ պատրաստութեան:

Միթէ՞ ոչնչանալուն համար պէտք է մեղադրանքներ ուղղենք իրարու և պատասխանատուութիւն ճշդելու համար վիճաբանութեան սկսինք: Ոչ, ատիկա աններելի ոճիւր պիտի լինէր, և հայութեան ներկայ ճգնաժամին մէջ կայէնական արարք մը: Ինչ որ իւրաքանչիւր հայի գերագոյն պարտականութիւնն է այս կենաց և մահու լինել և չլինելու վայրկեանին, համախմբուելն է իրարու քով, մտնալ անցեալ անշատութիւնն ու գաղափարական բաժանումներն, և ձեռք ձեռքի տուած՝ փութալ աջակցիլ կովկասեան կռուող կամաւորներուն, որոնք Ռուսիայի յաղթական բանակներուն հետ միացած կը քաշեն յառաջ, ազատելու համար մեր ամենուս սիրելի հայրենիքը:

Այս է այս օրուսն նշանաբանը: Եւ այս նշանաբանով ոգևորուած՝ պատրաստ լինինք ոյժունելու Ազգային վերածնութեան — Հայաստանի ազատութեան Արեւը...:

Ինչպէս որ կ'ալիկալուէր, և մանաւանդ ինչպէս որ գերազայն պար-

տականութիւնը կը պահանջէր ազգային այս ճգնաժամին մէջ, Հայի առատաձեռն նուիրատութեան ապացոյցն երևան եկաւ մի աննախընթաց զոհաբերութիւնով. հանգանակութիւններ ու նուիրաբերութիւններ անձայր չլիթայի մը նման սկսեցան աշխարհի մէկ ծայրէն միւսն ուր Հայ մը կար. ամենէն չըքաւորն անգամ իւր լուսման ձգեց ազատագրութեան գանձանակին մէջ. Հայ կիներ և Հայ օրիորդներ իրենց ոսկիներն ու զարդարանքները զոհաբերեցին որպէսզի Հայաստանի մէջ կուտի գոյն միայն գոյնուող հայ կամաւորը չնեղուի, որպէսզի Հայ զինուորը վստահ լինի որ բովանդակ Հայութիւնը, արք և կանայք, ծերք և մանկանք, սիրով և սրտով իրեն հետ են:

Իւ անգամ մ'ալ կուտակեցան բարի նախանձն երևան եկաւ մեր մէջ իւր զօրուոր թափով. իւրաքանչիւր կուտակեցութիւն իրեն փառք համարեց մեծագոյն գումարը գոյացունելուն մէջ, Միկենայն քաղաքին և միկենայն չէն ու աւանին մէջ միկենայն օրը ցոյգ ժողովներ և հանգանակութիւններ եղան, մին միւսէն յաջորդաբար. Ոսկիներն ու տալլընները շտեմուած թիւ մը կազմեցին. թէ և սե տուեր մը ձգուեցաւ այս մրցման մէջ, թէ և տուելութեան և հակառակութեան որոշները ծայր տուն իրենց ցածկիկ ցողունին վրայ, սակայն անք մուցուեցան մօտալուտ եղբայրակցութեան սիրոյ նշոյլին մէջ. իրար հակառակ և քիչ մ'ալ անխմտ ու անտրամաբան թուցիկներ ու յայտարարութիւններ տպագրուեցան, բայց ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ անոնք պիտի թաղուին մօտացութեան ցեխալից լիծին մէջ. Եւ նորագոյն սերունդն Հայութեան, խրոխտ, ինքնավստահ,

հայրենասէր, պիտի փութայ վերաշինելու քանդուած օճախները, վերականգնելու փլուտակուած բնակարանները և շէնցընելու ամայացած պլանները:

Հոն ուղղուած են ամենուս ուշն ու ուրուշն. հոն, վայրենաբարոյ արշաւանքներու գարաւոր թատերարեմին յառած են մեր աչքերը. հոն, այդ դարաւոր արշաւանքներէն Քաջածաւերակներու բեկորները պետք է մաքրուին և անոնց տեղ բարձրանան նորահանճար հայ ճարտարագետութեան յաջողած պատարակները. շինուած հողերն իջիւստան դաշտերու պէտք է վերածուին մշտադալար ուռիներով և բազմապատուգ մրգեղնեղնով. երկքարականութիւնն ու շոգեշարժ մեքենաները պէտք է ծանօթացուին հին մեթոտներուն տեղ. մանկավարժական կրթարաններ և համալսարաններ պէտք հաստատուին Տէր Թողիկեան և Թու մաս խալիֆայեան դպրոցներուն տեղ. անհաշուելի դարերէ ի վեր գետնին տակ թաղուած գանձարանները պէտք է բացուին պեղութեանով և հնախուզութիւններով՝ հարստացնելու համար հայ և ընդհանուր ազգերու պատմութիւնը. և հոն, վերջապէս, պէտք է անդրադառնան մեր հաստքն ու ջանքեր, կեանքը քաղցրացունելու որ դառն էր մինչ հիմա, երջանկութիւն բուրեցունելու ուր դժբաղդութիւն միայն կը տիրապէր. տէր և Հայութիւնն յաւերժացնելու ուր մահ միայն կոպտանար մեղի:

Եւ այդ ատեն Արաքսի սուգը պիտի վերնայ, Արածային արծաթ պիտի փրփրի և Տիգրիս պիտի հոսի մարգարտանման մկրտելու մայնկիկը նորածինն...

27 փետր. 1915
Ուէսդ Հօպքըն Ն ձ.

ՏԱՃԱՏ

բացած աչքերով ու տարածուն թեւերով, ինչպէս ծերունի արծիւը լեռի ժայռի շոր կատարին:

Կըսեն, դու չե՞ս հաւատար, կըսեն, այն երանելի օրերուն, երբ արեւն էր թաղաւորը աշխարհին ու բնութիւնը անխաղախ. երբ երգն էր սնունդը երկոտանի արարածներուն ու երկինքը՝ վերմակը վշտեմ ստեղծագործութեան. երբ կարկաշտ ջուրին, պարեքը ու շուշանը զարդն էին սիրող սրտերուն, կըսեն, այդ երանելի օրերուն, կապրէին երկու սրտեր, զոյգ սիրող սրտեր, և անոնք ապրեցին սիրալիր, այլ կարճատեւ:

Ո՛վ ցաւ չունի, ո՛վ հոգ չունի, կամ ո՛վ ազատ Քաջ մեր նախահայրերու պատուհասէն:

Կը հաւատա՞ս, որ աստուածները միշտ բարի, միշտ գթութեան, մանաւանդ երբ կը տեսնեն երջանկութիւնը իրենց արարածներուն, հրճանքը մահկանացուներուն, գինովութիւնը մարդ երկոտանիին: Կըսեն — ևս չեմ տեսած — կըսեն թէ աստուածներն ալ երկոտանի են, միայն թեւեր ունին ու թռչելու կարողութիւն, միայն աչքեր ունին հեռատեսու մութը թափանցող, հեռուներ կը տեսնեն ու գաղտնիքներ գիտեն:

Գեղեցիկին և հսկային սէրը դադունիք Քաջ աստուածներուն:

ՌՈՒՍԵԻԹԻԻՐԲ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Պարսկաստանի մէջ գործող հայկական բանակի վաշտապետներէն երեքը Ռուսիայի Յարին կողմէ շքանշան ստանալու արժանացած են:

Ժէնէրալ Զ. Ներկայացուցած է հայ պետերը, Սմբատ Բորոյեան, Աւետիս Բզեան, Արտաշէս Սուլեան, շքանշանները բաշխող մեծ իշխան Գէորգի Միխայլովիչին ըսելով. «Ասոնք հայկական բանակի վաշտապետներն են, որոնք իրենց վրայ գրուած պարտականութիւնը կատարած են քաջաբար»:

Մեծ իշխանը յայտնած է որ ինքզինքն ու կայսրին կողմէ, շնորհակալութիւն յայտնելու անոնց քաջագործութիւններին համար և կը ցանկայ որ հայրենիքի համար աւելի քաջաբար կուտին:

Խմբապետներէ մին պատասխանած է «Մենք պատրաստ ենք մեր հայրենիքի թշնամիին դէմ աւելի աներկիւղ կռուելու, չը խնայելով մեր արիւնը»:

Հայ երեք վաշտապետները ստացած են Ս. Գէորգի խաչանշան, շորորդ աստիճանի. իսկ երկու ուրիշ հայ կամաւորներ, Արմենակ Գէշիչեան (տաճկահայ) և Յակոբ Թարվերեան (պարսկահայ) ստացած են քաջութեան շքանշան:

«Հորիզոն» կը գրէ թէ Պետրոգրադի մէջ պիտի սկսի հրատարակել ռուսերէն լեզուով «Մարգարիտ» անուն միօրեայ հանդէս մը, նուիրւած Հայաստանին: Այդ պատկերաքարթ թերթը պիտի հրատարակուի 500.000 օրինակ սրի արդիւնքը պիտի յատկացուի հայ փախստականներին: Թերթին կցուած պիտի լինին Վեհափառ Գէորգ Ե. կաթողիկոսին պատկերը և Հայաստանի քարտէսը:

Բարձրացած եւ Գալաթիէն-կատարը Վարագին՝ անջուր, անքոյս, աւազուտ ու փխրուն:

Տեսած եւ ծագումը արեւին այդ կատարէն ու լսած եւ ողջոյնը ոսկեգոյն Արշալոյսին:

Եղած եւ լճափին վերջալոյսին ու տեսած եւ վարաթափումը արեւին լճափի դիրք կուրծքին: Աւ տեսար մահը ահաւոր այն հսկային, որ կը մարի ու կը մարմնի, կը շարժի ու կը շարժակի, կը կծկի ու կը բացուի, կիկնէ ու կը բարձրանայ, շիւղ մը կը փնտռէ, ու ապա, վախ. . . ապա խորքը կը սուղի լճակին. . .

Ու կը լսե՞ս, ա՛յ դու ահանջ, կը լսե՞ս քոչինքը հսկային ի տես այդ մահաւան, ու կը տեսնե՞ս, ա՛յ դու աչք, ինչպէ՞ս տակաւ կը սեւաւորի, կը սգաւորի հսկան ալեհեր, ու մութը կը վազէ իր խորացած աչքերէն:

Ո՛վ է մինչև այսօր ուրիշի ցաւին ցաւակից եղած, որ դու ալ գէթ լսելու, գէթ լսելու սիրտ ունենաս:

Աւանդութիւն մը հեռակալը կը պատմէ: Ա՛յն երջանիկ ու օրհնուած օրերուն, երբ արեւը միշտ կապրէր ու մահ չունէր, ու երկինքը չէր արտաւեր, ու լուսնակը սուգ չէր քննէր, այդ օրերուն կապրէին

— Թիֆլիսի «Հայոց գիւղատեսական ընկերութեան» կից կազմուած է «Պատերազմէն Ֆրասուած հայգիւղացիների քայքայուած տնտեսութիւնը վերականգնող կոմիտէ» մը, որի կողմէն իւր հրահանգիչ Ալաշկերտի շրջանը մեկնած է Տիար Ս. Տիրատուրեան, շրջանաւարտ Նանսիի (Ֆրանսա) գիւղատնտեսական վարժարանին: Այդ հրահանգիչը պաշտօն ունի, Ալաշկերտի շրջանակին մէջ հաւաքելի վիճակագրութիւններ պատերազմէն Ֆրասուած հայ գիւղացիներին վերաբերեալ և տեղեկագրել անոնց անհրաժեշտ բոլոր պէտքերը և գործի ձեռնարկելու:

Ի Սլաշկերտի այն շրջաններին մէջ որոնք բաղկատապէս աւելի հեռի կը գտնուին պատերազմի ճակատէն և հետեւապէս աւելի ազաւոյլ են:

— Պատժօնի «Հայրենիք» ի մարտ 20ի թիւին մէջ կը տեսնուի որ մինչև այդ թուականը մինակ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Ալեքիկայի մէջ հաւաքած է 86.637 տղար 17 սէնթ (գրէթէ 432.635 ֆր.) որմէ մինչև ցարդ Թիֆլիսի «Ազգային Բերք»-ին զրկուած է 40.000 տղար, աւելի քան 200.000 ֆրանգ:

ՀԱՅ ԴԻԴՅԱԶՆՈՒՆԻ ՄԸ ԲԱՆԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Թիֆլիսէն կը հեռագրեն ապրիլ 10ին. «Մշակ թերթը կը նկարագրէ խոսքով գիւղացի եղիտաբէթ անուն հայ կնոջ մը դիւցազնագործութիւնը: Սալմաստի մէջ կոտորած մը կար: Սպաննեցին բոլոր բնակիչները սոսկալի չարչարանքներէ յետոյ, զանոնք մօրթաղերծելով, աղիքները դուրս թափելով, և այլն...»

Եղիտաբէթ, դրացնի մը տղային և իր անդրանիկ քրոջ հետ կսկսի կրակել Գիւրտերին, թիւրք անկա-

երկու սիրող սրտեր: Անոնք իրար կը սիրէին սուրբ սիրով, ինչպէս այս երկու աղանձները, ու խօսք էին տուած միշտ հաւատարիմ մնալ իրարու:

Անոնք ալ մէկ հոգ ունէին: Այժեամբ կաթ ունէր ու կաքաւը համեղ միւս. ցորենը կը բուսէր առանց հերկի ու մեղուն մեղր կը պատրաստէր քարի տակին: Անկողին ունէին կանանչ, դալար ու ոսկեգոծ անտառը, և վերմակ՝ փայլուն երկինքը:

Անոնք բնաւ հոգ չունէին: Սիրով կապրէին ու սէրն էր իրենց սնունդը: Սէրն ալ փոր կը կշտացնէ, երբ մանաւանդ երիտասարդ ու սիրուն են սիրող սրտերը:

Անկող կըսես — հօւր հրեղէն, տղան կըսես — ջահիլ լիւան. հօւր-ջահիլ, հրեղէն-ջիւան:

Անկայ երեսը լուսնակ, տղան ինքը մէկ արեգակ: Անկայ մաղերը ճող ճող, տղի երեսը անմաղ: Անկայ աչքերը խոշոր սիրուն, տղի աչքերը կայծկոտուն:

Հասակը կուգե՞ս — Անկը նման այս չուշանին, տղան նման այս չինարին: Երկուքը սպիտակ ձիւն, երկուքը սիրուն, երկուքն ալ իրարու արծանի:

Անկը ձայն մ'ունէր դիւ ու զուլաւ, տղան փող կը փչէր ինչպէս Գարբիէլ: Անկը այստեղ, տղան այնտեղ, երբ կըսէին, սէր կընէին ու սիրով-երգով կապրէին:

նոն զօրքերին վրայ, ապաստանելով քարածայրի մը ետևը:

Մինակ ինք սպաննեց 8 հոգի:

Թիւրքերը կարծելով որ գիւղին մէջ չափ ոյժեր կային, յետ քաշուեցան:

Երբ թիւրք օգնական զօրքերը հասան, իմացուցին փաշային Եղիսաբէթի ներկայութիւնը:

Փաշան զինք բերել տուաւ և հիւանդով անոր քաջութեան վրայ, առաջարկեց իր բանակին մէջ մտնել տանապետի աստիճանով:

Եղիսաբէթ մերժեց:

Փաշան հրամայեց զայն մտցնել հարէմին մէջ:

Երկու օր յետոյ Ռուսերն եկան ազատեցին:))

ՌՈՒՍ ԶՕՐԱՅԱՆԱԿԸ ԹԻՒՐԿՍՆԵՐՆԵՐԻ ՄԷՋ

Պետրոգրադ, 7 ապրիլ

Ապրիլ 3ին և 4ին մենք յետ մը զեցինք թիւրքերի բոլոր յարձակումները մեր աջ թևին և ծովային ճակատին վրայ: Օլթիի գծին վրայ, մեր զօրքեր տեղահան ըրին թիւրքերը իրենց գրաւած լաւ դիրքէ մը: Գերիներ բռնեցինք Օլթիի երկրամասին մէջ:

Ուրիշ ռազմաճակատներին վրայ հրացանաձգութիւնների անշան փոխանակութիւններ միայն եղած են:

Պետրոգրադ, 9 ապրիլ

Ապրիլ 6ին մեր զօրքերը յաղթանակը տարած են ծովային ճակատին վրայ և Օլթիի ու Արգուինի միջև տարածուած երկրամասին վերայ մղուած կռիւներին մէջ: Թիւրքերը յետ մղուած են: Ռազմաճակատի ուրիշ մասերին վրայ ոչ մի փոփոխութիւն չնշանակուի:

— Պետրոգրադէն նոյն թուական

Էհ, ո՛ւր են այն օրհնեալ օրերը, երբ կեանքը անհոգ ու անցաւ էր, և ամեն ինչ սէր ու երգ:

Մենք չենք ապրիր: Մեր հացը արիւնջն է ու մեր սէրը՝ ամօթ:

Ու եկաւ օր մը սեւաւոր, ու անոնց սէրն ալ եղաւ ամօթ:

Որտեղէն ո՛րտեղ, Չարը ծնաւ: Կըսեն ծովէն ծնաւ, ու ծովը չարացաւ: Չարի տունը արիւնջն է, Չարը ծնաւ — աշխարհը փոխաւ, երգը մարեց ու սէրը ամօթ դարձաւ:

Չարի տունը քանդուի:

***

Աւանդութիւնը կը շարունակուի:

Դամանակով այս ամբողջ լեռները ծածկուած էին խիտ խիտ անտառներով: Բարտի, համարի, դչքի, կասկեհի, շոնի, շաքանակի ծառերը իրար կը համընթէին, ու սասիներու լեզուները կը հնչէին ծնունդէ առաւօտին ու մաշը խաւարին:

Շարը ամեն ինչ էր, ու անտառը՝ սրբափայլ թէ շորս օտք, թէ երկու օտք ու ձեցող կենդանիները, թէ անտառները ու անթևները, նոյն իսկ յանցաւոր օձը, իրենց սնունդը ծառերէն կտանալին ու անտառին մէջ կտակարար զօրութիւն:

(Շարունակելի)

(Մամիրոյ)

Ս. ՄԵՆԱԿ

նով կը հաղորդեն կովկասեան զօրաբանակի սպայակոյտէն ստացուած հետեւեալ հեռագիրը:

«Ծովեզրեայ երկրամասին մէջ ապրիլ 9ի ամբողջ օրը տեւեց հրացանաձգութիւնը:

Արգուինի ուղղութեամբ և Օլթիի հիւսիսակողմը մեր յարձակողականը կը շարունակուի:

Ալաշկերտի հովտին մէջ Գըլլեհէտի կրճին վրայ յարձակելու համար թիւրքերի ըրած փորձը յետ մղուեցաւ:

Միւս ռազմաճակատներին վրայ ոչ մի փոփոխութիւն չէ նշանակուած:»

Տ Ե Ղ Ա Կ Ա Ն

Ինչպէս ծանուցուած էր Առնէնիսի նախորդ թուին մէջ, անցած շաբաթ օր տեղիս Հայ գաղութի Ընդհանուր ժողովը գումարուեցաւ մատուռին մէջ: Ներկայ էին 22 հոգի: Ատենապետ Տ. Մ. Թէքեան ճանրորդութեան պատճառով բացակայ գտնուելով, նոյն նստի առնապետութիւնն ըրաւ Տ. Յ. Սահաթեան:

Կարգացուեցաւ Պողոս Նուպար փաշայի չըջարեալական կոչը որ կը յայտնէր թէ իր նախագահութեան ներքե նոր յանձնարումը մը կազմուած է Եգիպտոսի մէջ «Աղլային Շահերու պաշտպանութեան գործին համար և հրաւէր կը կարգար հանգանակութեան Պատասխանելու համար այդ կոչին հանգանակիլ յանձնարումը մը ընտրուեցաւ 5 անձերէ բաղկացած որ Մարտէլի և շրջակայների մէջ հանգանակութիւն կատարելով, արդիւնքը պիտի զրկէ Եգիպտոս վսեմ: Պողոս փաշային, Յանձնաժողովի անդամներն են Տիարներ Յ. Սահաթեան, Գր. Հայրուսեան, Արման Թիւրապեան, Ս. Կիւմլեան և Ա. Կիւլպէեան:

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ՌՄԲԱԿՈՐՈՒՄԸ

Տարտանէլի ռազմականութեան մասին շատ լուրեր չկան վերջերս: Բայց կերեի որ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին վճռական հարուած մը տալու համար և յաջողութիւնն անտարակուսելի է: ու թէ շուտ: Այս անգամ Կ.պօլսի վրայ յարձակումը պիտի կատարուի թէ՛ ծովէն և թէ՛ ցամաքէն միանգամայն: Ասոր համար պէտք եղած պատրաստութիւններով զբաղած, դաշնակիցներն առայժմ մեծ գործողութիւնների չեն ձեռնարկած նեղուցներին դէմ:

Լոնտոնի «Տէյլի Թէլէգրաֆ»-ի Միդլլէնի մէջ ունեցած թղթակիցը հաղորդած է որ թէնէտտէն հոն եկած իտալացիէ մը իմացեր է թէ զաշնակից նաւատորմերը ապրիլ 4ի ամբողջ օրը սաստիկ ռազմական են Տարտանէլի նեղուցը: Ծովի թանձր

ամպեր բարձրացած են որոնք ցամաքի ամրոցներէն կենդին անշուշտ: Օգիւրը գէշ էր թալուն համար նորէն ռազմականութիւն չէ եղած: Ապրիլ 7ին բոլորովին հանդարտութիւն կը տիրէր:

ԶՄԻՌՆԻ ՌՄԲԱԿՈՐՈՒՄԸ

Աթէնքէն կը հաղորդեն ապրիլ 6ին. «Երեկ վուրլան մեկնած յուսական զբօսանաւի մը հրամանատար Մարտարեք Թէ ջրային օդանաւ մը, որին կողքէկցէր անգլիական հակազորը, զորքիւնաւ մը, շաբաթ կէսօրէն յետոյ սաւառնեցաւ Զմիռնի ամրոցներին վրայ և բազմաթիւ ռումբեր նետեց: Ըսաւ նաեւ թէ երեկ կէսօրէն յետոյ երբ Զմիռնէն 5 կամ 7 մղոն հեռուն կը գտնուէր, անգլիական զորահաւոր մը և հակազորը իր նաւ մը տեսաւ որոնք արագօրէն դեպի Զմիռն կերթային: Քիչ յետոյ ուժգին թնդանոթաձուլութեան մը ձայնը լսուեցաւ: Թնդանոթի հարիւրի շափ հարուածներ հաշուեցինք:

Նաւապետը կենթագրէր որ ռմբակոծութիւնը Գառգոսի և Տիւօ Ատէլֆիաի ամրոցներին վրայ եղած պիտի լինէր:

Լոնտոնէն ապրիլ 8ին տրուած հեռագրի մը նախելով, պատճառներ կան հաւատարմ թէ Զմիռնը դաշնակից նաւատորմին անձնատուր լինելու համար չպիտի սպասէ ռմբակոծելու: Զմիռնի վային տրամադիր է անձնատուր լինելու և էնվէր փաշայի գործակալների կրկին և կըրկին ուղղած սպանակիքներին ենթարկուելով է միայն որ կը դիմադրէ տակաւին:

ԱՐԵՎԷԼԻՔ ԱՐՇԱՌՈՂ ՅԲԱՆՍԱԿԱՆ ԶՕՐԱՅԱՆԱԿԸ

Փարիզէն կը հաղորդեն ապրիլ 8ին. «Արեւելքի արշաւագոյնը որ զօրավար Մամատի հրամանատարութեան տակ զբաւած է իր կազմակերպութիւնը լրացնելու համար Պիզերը (Թիւրքիա) կեդրոնացած է իր դէպի Արեւելք ճանրորդութիւնը կատարեց լաւագոյն պայմաններին մէջ: Մարտ 15էն ի վեր պատրաստ էր իր ակնկալութիւնը տանելու գաշնակիցների նաւատորմերին և անգլիական արշաւագոյնին: Բայց կարեւոր էր որ զօրքերը մինչև այդ աստիկ սպասելով փոխադրանաւերին մէջ իրենց բնակութիւնը չերկարաձգէին: Ուստի զիրենք Եգիպտոսի մէջ հիւրընկալելու առաջարկեց նեղուցները: Ֆրանսական զօրքերը նաեւ փոխադրուեցան Ալեքսանդրիա և տեղափոխուեցան այդ նաւահանգստի մօտիկ գտնուող Բամբէի մէջ որ եգիպտական Տէլլան մէջ բաղնիքներ մտնելու համար ամէնէն համարաւոր տեղն է: Այդպէս հանգիստ կառնեն այժմ, միանգամայն կատարելագործելով իրենց կազմակերպութիւնն ու կապակցութիւնը: Արդէն շուտով նաւ նստելու և երթալու վիճակի մէջ են ուր որ հարկ տեսնուի

իրենց միջամտութեան: Զօրավար Մամատի զօրահանգէս մը կատարեց հոն որ ներկայ գտնուողներին վրայ շատ լաւ տեղափոխութիւն մը թողուց:»

— Գահիրէէն կը հաղորդեն ապրիլ 9ին. «Զօրավար Մամատի, իրեն հետ ունենալով իր սպայակոյտի անդամները և տեղափայլ-գնդապետ Մօգորը որ Ֆրանսական զինուորական պատուիրակութեան գլխուն է Եգիպտոսում, երեքշաբթի օր Գահիրէ հասաւ ուր երկաթուղիի կայարանին մէջ ընդունուեցաւ Ֆրանսական Հանրապետութեան դեսպանէն և տեղակալ-գնդապետ Քէննիէն որ Եգիպտոսի տալիսին կողմէն եկած էր դիմաւորել: Զօրավարը և իր սպայակոյտը Ֆրանսական դեսպանատունը երթալէ յետոյ, ներկայացան տալիսին որ ի պատիւ անոնց չքեղ ճաշկերոյթ մը տուաւ: Երեկոյին ճաշկերոյթ արուեցաւ Ֆրանսական դեսպանատան մէջ ուր զօրավարին շուրջ հաւաքուած էին Եգիպտոսի վարչապետը, արքայազն իշխանները, Տիւկին Մաքսուէլ (Եգիպտոսի անգլիացի զինուորական հրամանատարի կինը), Տէր և Տիկին Ժօրժ Փիգօ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսական զինուորական պատուիրակութեան անդամները: Զօրավարը չորեքշաբթի առաւօտ վերադարձաւ Ալեքսանդրիա:»

ԹԻՒՐԿՆԵՐԻՆ, 1 ՈՒՆԻՍԻՆ՝

Կ.պօլսէն կը հաղորդեն ապրիլ 8ին թէ երկու հրովարտանքներ հրատարակուած են պաշտօնական թերթերին մէջ: Ատոնցմէ առաջինը կը հրամայէ պատերազմական նախարարին որ թիւրքական սահմանադրութիւնները և ծովեզրերը պաշտպանելու, ինչպէս նաեւ հանրային կարգականներ պահպանելու համար, զենք կրելու կարող բոլոր մարդերը որոնք զինուորական ծառայութեան պարտաւորուած չեն, նոյն իսկ 19էն 20 տարեկան երիտասարդները, զինուորութեան կանչուին: Երկրորդ հրովարտակը կը յայտարարէ որ բոլոր դադթականները կրնան զինուորական ծառայութեան ենթարկուիլ: Եթէ պատերազմական նախարարը հարկ համարի, իրենց համեմէն երեք ամիս յետոյ պիտի կրնան կանչուիլ, բայց միայն պատերազմի տեղութեան միջոցին համար:

— Թիւրքերի մասն կառավարութիւնը Կ.պօլսի մէջ կարգականներ արուեստակեալ կերպով պահպանելու հաղիւ կը յաջողի գրաքննութեան և ոստիկանական այնպիսի կազմակերպութեան մը շնորհով որ իստութիւնները կը դերազանցեն: Ապրիլ համարի թագաւորութեան ժամանակ եղածները: Ահաւասիկ, իրեն նմոյ՝ պաշտօնական ազդ. մը որ ժողովրդին ուղղուելով հրատարակուած է Կ.պօլսի զինուորական իշխանութեան կողմէն:

«Թէև պատերազմական կեդրոնի սպայակոյտէն ճամարութեան բոլորովին համաձայն տեղեկութիւններ կը հաղորդուին ամէն օր պատերազմական գործողութիւններին և թշնամի նաւատորմին Տարտանէլի նեղուցին դէմ յարձակման վերաբերեալ, այսու ամենայնիւ մի քանի շաբաթամբ մարդեր, այս նկատմամբ յայտարարուած բացարձակ արգելքին

Հակառակ, սուտ լուրեր կը տարածեն զիտամար, հանրային կարգուկանոնը խանգարելու համար:

Այդ սուտ լուրերը հնարողներէ և տարածողներէ ոմանք ձերբակալուած են յատուկ պաշտօնականների միջոցով և պատերազմական ատեանին առջև հանուած են, որ զանոնք դատելէ յետոյ դատապարտուած է զանազան պատիժներ իրենց յանցանքի համեմատ: Այդ պատիժներ գործադրուած են, որոնք հրատարակութեան կուտանք, ուրիշներին ալ օրինակ լինելու համար:

Ասոր կից հրատարակուած է երկար ցանկ մը մահի, աքսորի, չլիքաշակապ աշխատանքի, բանտարկութեան կամ տուգանքի դատապարտուած շատ մը անձերի:

— Ալեքսանդրիայէն հեռագրած են ապրիլ 6ին. « Զմիռնէն և չրվակայներէն փախած Յոյներով լեցուն երկու չոգենաւներ եկան հոս: Շատ տըխուր գոյներով կը նկարագրեն Զմիռնի կացութիւնը: Ոչ-խաղաղութեան քրանտանելի դարձած է: Բոլոր Յոյները, Հայերը, Հրեայները և օտարազգիները կը մեկնին երկրէն, իրենց ունեցած ամենամեծ կարգին բաներն իրենց հետ տանելով: Ատոնք նաեւ երթալու ատեն կը խուզարկուին թիւրք պաշտօնականներէ, որոնք զանազան պատրուակներով, տուրքի պահանջով կամ սակին երկրէն դուրս հանելու արգելքով, կը կողոպտեն այդ փախչողները գրամն ու գոհարեղէնները: Հարուստ Յոյներն ու օտարազգիները իրեն պատանդ վար կը դրուին և կը զրկուին Զմիռնի նահանգին ներսերը, Մականէզիա:

Գալով Զմիռնի պաշտպանութեան, միևնոյն անձերի տուած տեղեկութիւններէն կերեի որ Զմիռնի մեծ բազմութեամբ անմիջապէս յետոյ մի քանի տասնեակ գերման ըսպայներ, երկրաչափներ ալ իրենց հետ մէկտեղ առած, եկեր են Զմիռն, ծանրապէս միաստուած ամբողջների նորոգութեանը վերահսկելու համար: Կ.պօլսէն փոխադրուած խոշոր թընդանօթներ զեանդուեր են եղեր ամբողջներին վրայ, նաւատորմի ռումբերէն քանդուածներին տեղը բռնելու համար: Զմիռնի բարձունքներին ետև թիւրքական մեծ զօրաբանակ մը համախմբուած է եղեր, գիմադրելու համար զաշխակիցներին եթէ զօրք իջեցնեն ցամաքը: »

— Գահիրէի թերթերին մէջ հետեւալ պաշտօնական զեկոյցը հրատարակուած է ապրիլ 8ին. « Երէկ առաւօտ, ժամը 10ին, մեր պահնորդ զօրքեր թիւրքական հեծելազօրքի փոքրիկ ջոկատ մը նշմարեցին Լիգանդարաի հիւսիս-արեւելեան կողմը, մի քանի մզոն հեռուն: Մի քանի հրացանաձգութիւններ փոխանակուեցան և թշնամին յետ քաշուեցաւ: Ոչ մէկ կողմէ կորուսաներ եղան: Օգնականներ զննութիւններ կատարեցին բայց ուրիշ ոչ մի զօրախումբ նշմարեցին մօտակայ տեղերը: »

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ 6 ՄԵԾ ՆԱԽԵՐԱԿԱՆԱՅՐ ԸՆԿՂՄՈՒԱԾ

Գօթենհակէն ապրիլ 6ին հեռագրած են Լոնտոնի « Տէյլի Մէյլ »-ին. « Գերման նաւատորմը, որ Ռուսիայի դէմ արշաւանքէ մը կը վերադառնար, զինք արգելուած գտաւ բուն իսկ իր դրած ականներ մէջ որոնք գծէն դուրս ելած էին: Վեց մեծ չոգենաւներ ընկղմուեցան: Նաւատորմը ականներին պատճառով չկրցաւ գիշերային վերադառնալ իր գործողութիւնների կեդրոնավայրը Կոնստանտնուպոլիսը: Նաւորեցաւ ապաստանել Կէօթլանտ և Էօլանտ կղզիներին միջև: »

(Կէօթլանտ և Էօլանտ կղզիները Պալթիկ ծովին մէջ են Շուէտի ծովեզրերի արևելեան կողմը և կը պատկանին Շուէտին):

ԶԷԶՈՔ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հռոմէն կը հեռագրեն ապրիլ 8ին. « Կիտապաշտօնական զեկոյց մը կը յայտարարէ որ Ալբիական ծովի մասին համաձայնութիւն մը կնքելու համար իտալիայի և Սերպիայի միջև բանակցութիւնները յաջողելու վրայ են: Նոյն զեկոյցը կըսէ միանգամայն թէ իտալիայի դիւանագիտական գործունէութիւնը Պալքաններին մէջ ամէն կէտերի վրայ համաձայն է Երրեակ-Համաձայնութեան տէրութիւնների գործունէութեան և անոնց հետ սերտ կապակցութեան մէջ կը գտնուի: »

— Երկրորդ զրոյցների նայելով, Գերմանիա պատրաստութիւններ կը տեսնէ Հոլանտայի չեզոքութիւնն ալ ոտնակոխ ընելով հոն մտնելու: Հոլանտայի սահմանակից պէլժական հոգերին վրայ մեծ թուով գերման զօրքեր հաւաքուած են և խրամատներ շինած այնտեղ: »

Անգլիական թերթերը կըսեն որ եթէ Գերմանիա յանդգնի Հոլանտայի վրայ յարձակիլ, Անգլիա չպիտի վարանի Հոլանտայի անկախութիւնը պաշտպանելու համար ալ պատերազմիլ Գերմանիայի դէմ: »

— Թիւրք թերթերը շատ կը քննադատեն Պուլհարիայի Սօպրանիէի այս վարմունքը որ վերջերս ունեցած իր գաղանի նստին մասնակցելու չէ հրաւիրած իսլամ երեսփոխանները: Նստէն յետոյ, Ֆեթհէ-Նանտ թագաւորը մասնաւոր ունկընդրութեան ընդունել է Տ. Կէշօքը, որ Ռուսիայի կուսակից պուլհարադատներին պետն է:

ՄԱՀԱՓՈՐԶ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՍՈՒԼԻՄԱՆԻՆ ՎԲԱՅ

Պահիրէէն կը հեռագրեն ապրիլ 9ին.

« Մարդ մը ընկղմէրի հարուած մը արձակեց սուլդանին վրայ որին չղիպաւ: Սուլդանը ժամը 3ի տեսնեց երբ Ապտինի պալատէն դուրս

կենէր այցելութիւններ տալու համար շատ մը բարձրաստիճան անձերի, տեղացի մարդ մը ընկղմէրի հարուած մը պարպեց անոր վրայ որ սակայն չյաջողեցաւ իսկոյն ձերբակալուեցաւ յարձակողը: »

Սուլդանը իրեն դէմ եղած մահափորձէն յետոյ դնաց իր այցելութիւններ տալու, իբրեւ թէ ոչինչ պատահած չլինէր: Պալատ վերադարձած ատենը մեծ բաղմութիւն մը հաւաքուած էր որ համակրական եռանդազին ցոյց մ'ըլլաւ սուլդանին համար: Սուլդանին վրայ յարձակողը Եգիպտացի մ'է, 25 տարեկան, և իր ըսածին նայելով՝ վաճառական է Մանսուրի մէջ: Բոլորովին անվերջով ցոյց կուտայ ինք զինք: »

Շատ մը նշանաւոր անձնաւորութիւններ, բարձր պաշտօնատարներ պալատ գնացին իրենց շնորհաւորութիւններ մատուցանելու համար սուլդանին, անոր անվնաս մնացած լինելուն առթով: »

ՀԱՄԵՐՈՊՈԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Գերմանացիները որ Պէլժիկի և Ֆրանսայի հիւսիսային մէկ մասին մէջ յարձակողական դիրք բռնելով յառաջացած էին երբեմն, հիմա հետզհետէ յետ մղուելով ցոյց կուտան որ ոչ միայն յարձակումներ ընելու իրենց թափը թուլցած է, այլ և իրենց գրաւած ու ամրացուցած տեղերն ալ պաշտպանելու անզօր վիճակի մը մէջ կը գտնուին, թէև տոտր համար յանձն կուենեն մարդկային ահագին զօհոյութիւններ ընել: Գերման հրամանատարները պզտիկ տեղ մը գրաւելու համար չեն խնայեր բնաւ իրենց զօրքերին, անհաշիւ կորուսել կուտան զանաք և այնու ամենայն ոչ միայն չեն յաջողիր յառաջանալ, այլ և հետզհետէ յետ կը քշուին, մինչդեռ ֆրանսական բանակի ընդհանուր հրամանատար զօրավար Ժաֆուր կարելի եղածին չափ խնայելով կը գործածէ ազգային ոյժերը և ֆրանսացիներէն քիչ մարդկորանց ունելով մեծ յաջողութիւններ ձեռք բերելու հանձնարը ցոյց կուտայ: Ֆրանսացիները հետզհետէ կը յառաջանան Ալգուսի և Լորէնի մէջ որոնք անտարակուսելի է որ ալ բոլորովին պիտի ելնեն Գերմանիայի ձեռքէն: »

Պէլժիկն իրենց հիանալի քաջութեամբ յաջողած են իգելի գետափէն վանել գերման զօրքերը, թէև ասոնք կատաղի ջանքերով կռուած կը մնային այնտեղ: »

Ռուսերն այժմ տէր դարձած են արեւելեան Պէսթիանների ամբողջ լեռնաշղթային, զրաւելով նոյն իսկ այն փոքրիկ մասը որ Աւստրիացիները ամուր բռնած և անոր կռուած մնացած էին: Գերմանիայի կողմէն Աւստրիայի զրկուած օդանոթներ օգուտ մը չունեցաւ: Արդէն յուսահատութիւնն այնպէս սկսած է տիրել Աւստրիական զարգի մէջ որ Ռուսիայի հետ խաղաղութիւն կնքելու համար առանձին բանակցութիւններ սկսելու կուսակիցները հետզհետէ կը շատնան այնտեղ: »

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Մ. Վարժապետեան. ՅՈՒՇԻԿՔ ԶԵՅԹՈՒՆԻ պատկերազարդ. (լաթակաղ) 5 ֆրանք: (Մարտէլէն դուրս ճանապարհած/սքով 5 ֆր. և 60 սնդմ):

Հ. Գ. Մեքսիկէան. ԳԻՐՔ Կամ յոգւած ԳԵՆԼՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ. Յաւելւած՝ ԳԻՐՔ ԿՈՐԴՈՒԼՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ. Գին 1 ֆր. 40. (ճ. 1 ֆր. 50 ս):

Հ. Գ. Վ. Գալեմբերեան. ՊԱՏԵՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ. Հոտոր Ա. Ի սկզբունէ հայ լրագրութեան (1794) մինչև 1860: (Մէկ լուստ. տիպ պատկերով) Վիէննա. 1893. 2 ֆր. և 50 սնդմ. (2.70):

Հ. Երեմեան. ՊԱՏԵՐՈՒՆԵՐ Արձակքնար 1909-1913 (Ատրուշան ծածկանունով զանազան թերթերի մէջ Հ. Ս. Երեմեանի բանաստեղծական ոճով գրածներէն ընտիր հաւաքածոյ մ'է 230 երեսներէ բաղկացած և գեղեցիկ թղթի վրայ տպագրուած) 4 ֆր. (4.30)

Հ. Ա. Գոնտարճեան. ՆՈՐ ԸՆԹԵՐՅԱՐԱՆ Նախնական և երկրորդական քարոցաց համար. ԱՅԴԵՍԱՆ. Մարտ Ա. Վենետիկ 1913: (Ընտիր հատուածներ պարունակող պատկերազարդ զիրք մ'ընթերցանութեան համար) Գին 1.20 (1.40):

Նոյն Մաս Բ. (ՊԵՆԵՍԱՆՆԱՆՆԱՆՆԱՆ Ընթերցարանի տպ. Բ. մասը 320 երեսներէ բաղկացած ստուար հատոր մ'է որ կը պարունակէ զանազան գրագէտների զբոյս արդիւնքներէն ընտիր հատուածներ ընթերցանութեան համար, ոտանաւոր կամ արձակ, և զարգարուած է բողոքական գեղատիպ պատկերներով, ոմանք օտաւոր, շատերն ալ կը ներկայացունեն հայկական գէմքեր և հետաքրքրաշարժ տեսարաններ: Ոչ միայն գարոցականների համար ընտիր ընթերցարան մ'է, այլ և զրական ճաշակ ունեցող ամէն անձ ընթերցման յանձնարարելի): Գին 2.35 (ճ. 2.70)

Գեորգ-Մեսրոպ. ԲՐԻՍՏՈՆԵՆԻԹԵԱՆ ՄՈՒՏԲԵՆ Ի ՀԱՅ ԳԵՐԳՈՐ ԼՈՒՍԱՆՈՐԷՆ առաջ. (Քննական ուսումնասիրութիւն), Գին 1 ֆր. 25 (1.35):

Գեորգ-Մեսրոպ. ՈՒՐԱ ԱՐՏՈՒ ԿԱՄ Հայաստանի նախարարները և իրենց քաղաքակրթութիւնը (Քննական ուսումնասիրութիւն): 2.50 ֆր. (2.75)

Մ. Վարժապետեան. ԾԵՐՄԿՈՒԼ ՄԵՆՈՒԼԸ. Աւանդակէլ հարկաւանայ Տօնիկէն պատմուած: Տպգ. Մարգարան. կաղմուած) 2 ֆր. (2 ֆր. 25):

Բալուշուան. ԿԻՊՐՈՍ ԿԳԶԻ (Ա. Աշխարհագրական և պատմական տեսութիւն. Ա. Հայ գաղթականութիւն) 1 ֆր. 25 (1.35):

ՏՆՈՒՆ—ԽՐԱԳԻՐ

ՓՈԹՈՒԹԱԼԱԼԱՆ

ՄԱՐՏԵՂԻ

Հայերէն Տպարան Մ. Փոքրագլխեանք
Le Gérant: François CARRIERE.
Marseille. — Imprimerie du Midi